

Problematika preiskovanja otroške pornografije na spletu

Nina Zorman, študentka, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru
Igor Bernik, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru

Namen in cilj prispevka

Namen prispevka je predstaviti probleme pri preiskovanju otroške pornografije na spletu. Ker se je z uporabo spleta otroška pornografija razširila, ter se je spremenil način preiskovanja tega kaznivega dejanja, je potrebno odkrivanju novih načinov preiskovanja in premostitvi problemov pri preiskovanju nameniti več pozornosti.

Metodologija

Za proučitev problematike preiskovanja otroške pornografije na spletu je bila porabljena deskriptivna in primerjalna metoda. Za prispevek je bila uporabljena strokovna literatura tujih in domačih avtorjev, ter spletni viri s področja otroške pornografije na spletu.

Ugotovitve in omejitve

Ugotovila sem, da je problemov preiskovanja otroške pornografije na spletu veliko in da je preiskovanje teh kaznivih dejanj zelo specifično. Omejitve se kažejo v različnih in neenotnih definicijah otroške pornografije (in pedofilije). Definicij je toliko, kolikor je pravnih sistemov. Prav tako je prisotno pomanjkanje znanja in izkušenj preiskovalcev.

Izvirnost

Izvirnost prispevka se kaže v proučitvi sedanjih problemov preiskovanja otroške pornografije na spletu, s katerimi se srečujejo preiskovalci vsakodnevno. Le tako, se lahko probleme odpravljajo in preiskovanje izboljšujejo. Ključnega pomena je uskladitev definicije in način organizacije v policiji, za preiskovanje teh kaznivih dejanj.

Ključne besede: otroška pornografija, pedofilija, splet, problem, boj

1 UVOD

Internet je zaradi svoje decentraliziranosti idealen medij za razpečevanje otroške pornografije, saj njegove lastnosti onemogočajo možnost resnega nadzora. Internetna tehnologija omogoča izmenjavo informacij in materialov (primernih in neprimernih vsebin) in neomejen, ter takojšen dostop uporabnikom. Ponuja veliko količino raznovrstnih informacij, ki so težko obvladljive in jih je težko nadzorovati. Internetna tehnologija se neprestano nadgrajuje in omogoča vedno novo produkcijo in plasiranje vsebin. Splet je mnogo bolj globalen, kot ostali mediji. Prav tako je mnogo hitrejši in cenejši. Fotografije, video in ostalo se brez težav in hitro prenese na osebni računalnik. Internet omogoča tudi visoko stopnjo anonimnosti, saj se distributerji neprimernih in kaznivih vsebin skrivajo za drugo identiteto ali ostanejo anonimni (Vezovnik in Kokelj, 2011). Vse to pripomore k širjenju različnih zlorab in kaznivih dejanj, katerim so podvrženi tudi otroci. Raziskave kažejo, da so ravno otroci tisti, ki internet najpogosteje uporabljajo. Po podatkih Statističnega urada RS je v letu 2007 in 2008, redno uporabljajo internet med 90 in 95 odstotkov otrok v starosti med 10 in 15 let (Erjavec, 2009).

Ne portalu Spletno oko (2011) otroško pornografijo definirajo, kot vsakršno obliko upodobitve ali predstavljanja spolnega izkoriščanja otrok (vključno s slikovnim, pisnim ali z video materialom), ki je osredotočena na otrokovo spolno vedenje ali otrokove spolne organe. Tisto pornografsko gradivo, ki slikovno prikazuje otroka (mladoletno osebo, mlajšo od 18 let), ki sodeluje v nedvoumnem spolnem dejanju, oziroma osebo, za katero se zdi, da je otrok in gradivo, ki prikazuje realistične podobe neobstoječega otroka v nedvoumnem spolnem dejanju. Kazniva je v primerih izdelovanja, razširjanja, pridobitve/posredovanja, omogočanja dostopnosti (do otroške pornografije) in posedovanja.

Pomembno je omeniti tudi pedofilijo, ki je ne smemo enačiti s otroško pornografijo, kljub tanki meji med njima. »O pedofiliji govorimo, kadar poskuša odrasel človek zadovoljiti svoje spolne želje in potrebe na otrocih.« (Požarnik, 1984: 177). Medicina govori o pedofiliji, kot o spolni deviaciji. Pri pedofiliji gre predvsem za fizični stik med žrtvijo in storilcem, kar na žrtvi pušča hujše psihične in fizične posledice. Kljub zavrženosti obeh dejanj, ter moralne in etične nesprejemljivosti pedofili s svojimi dejanji bolj posegajo v pravice otrok (žrtev). Pomembno se je zavedati, da uporaba otroške pornografije velikokrat vodi v pedofilijo.

2 METODA

Uporabljeni sta deskriptivna in primerjalna metoda. Po opredelitvi osnovnih pojmov in izhodišč v uvodu, sledi predstavitev problematike otroške pornografije na spletu. V prispevku so opisane ugotovitve različnih avtorjev in predstavljeni problemi in izzivi pri odkrivanju in preiskovanju otroške pornografije na spletu.

3 REZULTATI

Policisti oziroma kriminalisti se poslužujejo posebnih pristopov pri odkrivanju in preiskovanju kriminala na spletu, saj so dokazi specifični, ker so elektronski (Skr, 2004). Storilci ne puščajo prstnih sledi, DNA in imajo relativno zagotovljeno anonimnost. Sočasno lahko viktimizirajo več otrok, na različnih kontinentih in uživajo v varnosti svojega doma za računalnikom. To dopušča več neprijavljenega in nerešenega izvrševanja kaznivih dejanj (O'Donnell in Milner, 2007). Ena izmed možnih strategij je, da se preiskovalec v klepetalnici predstavi kot nedolžen otrok in s svojimi sporočili skuša pritegniti pozornost pedofila (Skr, 2004). Po nekaterih raziskavah naj bi bilo tako aretiranih četrtnina storilcev (O'Donnell in Milner, 2007). Prav tako se organizacije in policija poslužujejo ustvarjanja lažnih spletnih strani z otroško pornografsko vsebino, kjer dobijo podatke o ljudeh, ki to izkoriščajo, uporabljajo in pridobivajo. Ko je dokazov dovolj jih predajo policiji in pravosodju (Jewkes, 2007). Sommer (2002) izpostavi nekaj načinov, s katerimi lahko policija nadzoruje internetne aktivnosti. „Pasivni pregled“, kjer samo opazujejo in ne intervenirajo. Njihova naloga je le zbiranje dokazov. „Aktivni pregled“, kjer imajo določeno stopnjo interakcije z osumljencem. Uporabljajo tudi tehniko postavitve softwera, ki omogoča oddaljen dostop do podatkov o uporabi tipkovnice osumljenca (predvsem za zbiranje in odkrivanje gesel). Prestrezajo komunikacijo in pridobivajo informacije o uporabnikih spletnih strani z otroško pornografijo.

Problem se pojavi pri odkrivanju spletnih strani s takšno vsebino, saj niso javno dostopne in so poznane le določeni skupini pedofilov (Skr, 2004). Računalniki so lahko v teh primerih vir dokazov, tarče kaznivih dejanj ali sredstvo pri izvršitvi kaznivega dejanja.

Ashcroft (2001: 1) opozarja, da je zaradi specifičnosti preiskovanja kaznivih dejanj na spletu, potrebno razumeti vloge in narave elektronskih dokazov, poznavanje postopkov preiskovanja kaznivih dejanj, kjer lahko najdemo elektronske dokaze in primerno odzivanje preiskovalcev v takšnih primerih. Ti dokazi so pogosto krhki in latentni (se hitro uničijo, poškodujejo), včasih časovno omejeni in hitro spreminjajo lokacijo. Vidni so s pomočjo določenih pripomočkov in programske opreme (Frangež in Dvrošek, 2005). Z njimi je potrebno ravnati previdno. Ashcroft (2001: 6) navaja štiri korake, po katerih je potrebno postopati na kraju ogleda dejanja z elektronskimi dokazi:

1. prepoznavanje in identifikacija dokaza
2. dokumentiranje kraja kaznivega dejanja
3. zbiranje in zavarovanje dokazov
4. pakiranje in transportiranje dokazov.

Poleg tega Ashcroft (2001: 2) navaja štiri stopnje obravnave elektronskih dokazov:

1. zbiranje (iskanje, prepoznavanje, zbiranje, dokumentiranje)
2. preiskovanje (naredi dokaz viden, pomaga razložiti njegov izvor in pomembnost, proces, ki dokumentira vsebino in stanje dokaza, poišče morebitne skrite informacije in izpostavi naj pomembnejše informacije)
3. analiza (išče se pomembnost in dokazno vrednost elektronskega dokaza (3 kategorije dokaznega materiala: nakazovalni, neprimereni in obsceni (Taylor in Quayle, 2003: 27))

4. poročilo (pisno, ki zajema opis procesov preiskovanja in zbranih materialnih dokazov).

Jewkes (2007) izpostavi problematiko preiskovanja spletnih kaznivih dejanj. Omenja deset izzivov in težav, s katerimi se srečuje policija pri odkrivanju in preiskovanju otroške pornografije oziroma kriminala na spletu na sploh:

- Prvi problem nastane v krajevni pristojnosti policije, saj se strani lahko nahajajo na strežniku v drugi državi, kar pomeni, da je za policiste iz ene države skoraj nemogoče, da uspešno preganjajo osebo v drugi državi.
- Drugi problem je povezan z neustrezno zakonodajo, ki slabo in ohlapno opredeljuje določena kazniva dejanja na spletu (med drugim tudi kaj vse spada pod otroško pornografijo).
- Tretji problem predstavlja lokalno in med državno sodelovanje policije.
- Četrty problem so kompetence in znanje preiskovalcev iz področja spleta. Znotraj policije bi moral obstajati oddelek oziroma skupina, ki bi se ukvarjala samo s spletnimi kaznivimi dejanji, temu pa v večini policij ni tako. Policisti nimajo potrebnih izobraževanj in znanj s področja interneta, ki bi jim pomagala pri odkrivanju in preiskovanju.
- Peti problem pa so seveda sredstva namenjena preiskovanju spletnih kaznivih dejanj. O'Donnell in Milner (2007) opozarjata, da so prav ta premajhna v deželah z najvišjo stopnjo te problematike (nerazvite države), torej kjer bi najbolj potrebovali ustrezen in učinkovit nadzor nad otroško pornografijo na spletu.
- Šesti problem odkrivanja in preiskovanja otroške pornografije je družbena apatija. Ljudem se zdijo spletna kazniva dejanja manj pomembna, kot nasilniška ali druga kazniva dejanja, ki se dogaja v „resničnem svetu“. Izjema so kazniva dejanja zoper otroka na spletu, ampak tudi ta se ljudem ne zdijo tako resna in pomembna, če se dogajajo v drugih delih sveta, manj razvitih državah. Pozornost vzbudijo le kazniva dejanja prek spleta, ki se dogajajo v naši soseki.
- Sedmi problem je vsekakor mišljenje policistov (predvsem starejših), ki menijo, da odkrivanje in preiskovanje kriminalitete v spletnem prostoru ni pravo policijsko delo. Del nezainteresiranosti je vsekakor obdobje, v katerem so starejši policisti odraščali, saj so bili rojeni pred dobo računalnikov in splošno razširjenega interneta. Izvor mišljenja pa je tudi nepoznavanje tehnologije, njenih zmožnosti in nevarnosti, kar smo omenjali že pri četrtem problemu. Primanjkuje jim znanja in kompetenc s tega področja in zato se jim preiskovanje takšnih kaznivih dejanj ne zdi dovolj pomembno in zanimivo.
- Osmi problem in izziv s katerim se srečuje policija pa je tehnološki napredek. Z razvojem tehnologije (računalnikov, spleta, itd.) so se razvile vedno nove možnosti in načini izvršitve kaznivih dejanj. Preiskovalci so vedno korak za storilci in morajo odkrivati vedno nove možnosti preiskovanja.
- Deveti problem policije je menjava področja dela, ki služi predvsem kot zaščita pred travmami preiskovalcev, za kroženje idej, strategij, preprečevanje korupcije, itd. Ta sistem je vzpostavljen v Veliki Britaniji, kjer policisti zamenjajo oddelek vsake 3 leta. Zgoraj so našteve prednosti takšne ureditve, a ta prinaša tudi marsikatero slabost. Vzpostavi se potreba po nenehnem usposabljanju novih članov, k skupini prihajajo člani brez izkušenj in odhajajo zelo izkušeni preiskovalci.
- Zadnji,deseti problem, ki ga omenja Jewkes (2007) pa je slabo prijavljanje takšnih kaznivih dejanj. Za to obstaja veliko razlogov, ki so odvisni od primera do primera (stigmatizacija žrtve, žrtve so premlade in se ne zavedajo svoje viktimizacije, anonimnost storilcev, itd.).

O'Donnell in Milner (2007) govorita o težavah same definicije otroške pornografije, ki je različna v različnih država, kulturah in religijah. Ker je to kaznivo dejanje, ki presega meje ene same države ali celo kontinenta se pojavi problem usklajevanja prava, definicij in drugih pomembnih elementov, ki prispevajo k učinkovitosti preiskovanja. Že samo v Ameriki poznajo več kot 50 različnih pravnih sistemov. Transnacionalnost tovrstne kriminalitete pripelje tudi do problema prevodov, nerazumevanja med različnimi jeziki, kulturami, kompatibilnosti programov odkrivanja in preiskovanja, različni časovni pasovi, etc. Vse to otežuje preiskovanje in odkrivanje.

Policisti imajo probleme pri odkrivanju identitete žrtve in predvsem pri ocenjevanju njene starosti, saj veliko 14 in 15 let starih otrok lahko izgleda starejših kot so v resnici in obratno. Pogosto zaradi starejšega izgleda otroka takšnim primerom namenijo manj pozornosti. Zanimivo je tudi dejstvo, da se digitalni dokazi še vedno niso uveljavili, kot zanesljivi in kredibilni viri informacij. Porota in sodniki

še vedno bolj verjamejo natisnjeni sliki otroka, kot če jim jo pokažemo v digitalni obliki, saj zglada bolj realna.

Pridobivanje spletnih dokazov je prav tako zamudno in dolgotrajno, če primerjamo s pridobivanjem dokazov drugih kaznivih dejanj, ki se dogajajo v resničnem življenju. Storilci so vsestranski in izpopolnjujejo svoje tehnične sposobnosti, postajajo bolj prefinjeni in lažje manipulirajo z internetnimi storitvami, da bi se izognili odkritju s strani preiskovalcev. Nekateri storilci so celo zlorabili svoje otroke, da bi zmanjšali tveganje za njihovo prijetje. Uporabniki in proizvajalci otroške pornografije uporabljajo vedno bolj prefinjene varnostne ukrepe, da bi se izognili razkritju s strani državnih organov. Uporabljajo enkripcijo (steganography), ki omogoča, da skrijejo nezakonit material znotraj, na prvi pogled neškodljive, datoteke.

Pri preiskovanju kriminalitete na spletu se velikokrat pojavljajo grožnje preiskovalcem, vdori v računalnike in drugo poseganje v normalno življenje policistov. Zaradi tehnološkega znanja, ki ga imajo storilci kaznivih dejanj prek spleta se to pojavlja večkrat in zavzema neko novo dimenzijo.

Kot se izrazita O'Donnell in Milner (2007: 163) „Opeka skozi okno je manj zaskrbljujoča, kot grožnja osumljenca otroške pedofilije policistovim otrokom, še posebno če osumljenec ostane brez imena in obraza.“

4 RAZPRAVA

Problematika otroške pornografije na spletu je velika, a menim, da premalo raziskana. Boj proti otroški pornografiji na spletu je zahteven in še v stopnji razvoja. Problem pa je pereč in potreben ustreznih, učinkovitih in hitrih rešitev, za zaščito najbolj krhke socialne skupine – otrok.

Internetna tehnologija je razpečevalcem in uporabnikom otroške pornografije zelo olajšala dostop do potrebnega „materiala“ za njihovo početje. Lažje ostajajo anonimni, navezujejo stike s potencialnimi žrtvami (klepetalnice in druga spletna mesta, ki jih obiskujejo otroci, kjer si pridobijo njihovo zaupanje, ki ga lahko izkoristijo kadarkoli za fizičen stik z otrokom) in somišljeniki ter si dajejo podporo in izmenjujejo posnetke in ostalo. Preiskovanje otroške pornografije na spletu je zahtevno in velikokrat neuspešno. Preiskovalci se srečujejo z marsikaterimi izzivi in težavami.

Leta 1980 so ocenili, da je bilo za otroško pornografijo izkoriščenih okrog 1.2 milijona otrok in zasluženih 2.4 milijona ameriških dolarjev. Od 2000 do 2001 so ameriške sile aretirale okrog 2500 ljudi zaradi kaznivih dejanj na internetu zoper mladoletnike. Leta 2004 so v Veliki Britaniji na dan blokirali več kot 20000 poskusov dostopa do otroške pornografije (McCabe, 2008). Od leta 1993 do 2001 je policija razdrila vsaj osem večjih mednarodnih pedofilskih mrež. Leta 1993 so razdrli znano mrežo imenovano Long Arm, leta 1998 so razdrli mrežo, ki se je imenovala Orchid Club. V nekaterih primerih so ovadili tudi preko 100 vpletenih (Akdeniz, 2008).

Menim, da je pri obravnavanju otroške pornografije ključnega pomena, da združijo moči policija, pravosodje in strokovnjaki na področju spleta in informatike ter skušajo najti nove, boljše in učinkovitejše načine odkrivanja teh kaznivih dejanj. Potrebno je celovito izobraževanje kadra, ki se ukvarja s preiskovanjem otroške pornografije na spletu in nudenje nenehne strokovne pomoči pri njihovem delu.

Boj proti pedofiliji mora potekati na način, da se pri tem ne uniči sredstvo. Ohraniti je potrebno funkcijo komunikacijske in informacijske tehnologije, ter zagotoviti zakonite zaščite družbeno kulturnih vrednot. Regulacija globalno informacijske strukture ne sme ogroziti obstoječih človekovih pravic in svobode. Pri iskanju rešitev je ključno sodelovanje vlade, industrije, informatike in civilne družbe. Pomembno je, da v boju sodelujejo tudi ponudniki interneta, spletni brskalniki, klepetalnice, itd. Potrebno je ozaveščanje mladostnikov in njihovih staršev, da stvari prijavijo policiji ali drugim (nevladnim) organizacijam in z njimi v nadaljnjem preiskovanju sodelujejo, le tako je lahko policija uspešna.

VIRI

Akdeniz, Y. (2008). Internet child pornography and the law, National and International Responses. Ashgate: Burlington.

- Altobelli, T. (2010). Cyber Abuse- A new worldwide threat to children's rights. Family court review, 48 (3), str. 459-481.
- Ashcroft J. (2001). Electronic Crime Scene Investigation: A Guide for First Responders. U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. (2011). Pridobljeno 28.11.2011 s: <http://www.ncjrs.org/pdffiles/nij/187736.pdf>
- Erjavec, J. (2009). Otroška pornografija na internetu in boj zoper njo. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Frangez, D. in Dvorsek, A. (2005). Otroška pornografija in pedofilija na internetu. Dnevi varstvoslovja, 2005 (6), str. 1-12.
- Gillis J.W. (2001). Internet Crimes Against Children, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office for Victims of Crime. Pribljeno 28.11.2011 s: www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/bulletins/internet_2_2001/welcome.html
- Jewkes, Y. (2007). Crime Online. Devon: Willan Publishing, str. 71-77.
- McCabe, A. K. (2008). The role of Internet Service Providers in Cases of Child Pornography and Child Prostitution. Social science computer review, 26 (2), str. 247-251.
- O'Donnell, I. in Milner, C. (2007). Child pornography, Crime, computers and society. Devon: Willan Publishing, str. 153- 163.
- Portal Spletno oko. (2011). Pridobljeno 28.11.2011 na: <http://www.spletno-oko.si/index.php?fl=0&p1=603&p2=573&p3=701&id=701>
- Požarnik, H. (1984). Zdrava in motena spolnost. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Skrtnar, R. (2004). Otroška pornografija na internetu. Pridobljeno 28.11.2011 s: <http://www.nasvet.com/doc/pedofilija.php>
- Taylor, M. in Quayle, E. (2003). Child pornography, An Internet Crime. Brunner-Routledge: New York, str. 204-208.
- Vezovnik A., Kokelj A. (2011). Pedofilija na internetu. Pridobljeno 28.11.2011 s: http://www.adp.fdv.uni-lj.si/kibersub/pedofilija_na_internetu.pdf